

ljice puteva, ali ćemo tu susresti i jedno pomalo novog, ljudski zrelijeg, refleksivnijeg, lucidnijeg, poetski efikasnijeg i ubojitijeg Vuletića. Sve ovo ima začitke u stihu koji je najpogramatiji u našoj suvremenoj poeziji, a zvuči toliko bezazleno i jednostavno da mu nismo u stanju odoljeti. Stih »Ja ću graditi kako ja znam« ne samo da je potvrda formalnog i stvarnog raskida s tradicijom, nego je i istjecište originalnog Vuletićevog pjesnikovanja, toliko originalnog da je ova njegova knjiga jedan od najsvetnijih spojeva življenja i originalnog slikovno-misaonog izričaja, koje od percepcije do pjesničke perfekcije prelazi dugi put vokabularno-metaforske transformacije.

Svakodnevnica gorskog i teškog življenja, odmaknuta od svake sentimentalnosti, osnovni je motiv Vuletićevih pjesama, tako jednostrano uobličeni da smo nerijetko zatečeni kvantumom najbanalnijih istina koje nam je pjesnik, kao nove, izuzetno značajki i impresivno prezentirao. Avanture pjesnikova duha u okvirima egzistencijalnog jedino vjerodostojno pokazati avanture riječi i slika koje su, prije svega, okrenute onoj najelementarnijoj, zvukovnoekspresivnoj strani jezika, a ta je, to je u Vuletića posebno evidentno, najautentičniji reprezentant jednog poetski bolnog i individualiziranog mikrokozmosa.

Fenomeni življenja, oni ikonski, u Vuletića imaju stalne simbole koji u antropocentričnoj poetskoj viziji postaju kanon pjesničkog humanizma, na jedan osoben i mnogostruko antitradicionalan način. Problemi ljudskog otuđenja, patnje, bačenosti u prazno, bezizlazno su učimili od Vuletićeve poezije zapise suprotstavljanja i pobune, koji čovjekove unutarnje sukobe i konfuzije uvode na jedan širi, kozmogonijsko-ontološki plan, dajući im pri tom, unatoč lokalnim odrednicama i zavičajnom ambijentu, sveznačensku vrijednost.

Pored patnje i ostalih navedenih pjesničkih motiva, moglo bi se, kad je u pitanju poezija Angelke Vuletića, govoriti i o poetskoj arhitektonici, metaforici, leksici i, posebice, o poantiranju, a da svaki put budemo na pravom tragu u otkrivanju vrijednosti ove izuzetne knjige poezije.

Ovdje nas, međutim, posebno interesira poantiranje kao fenomen i, uopće, ta konciznost, skupa s kategoričnošću u izlaganju stavova (pjesnički oblikovanost), nekako silom stvari traže poetski silogizam, a Vuletić ne samo da od toga ni najmanje ne preza, nego čak insistira na tome, jer tako, čini nam se, pjesma dobiva na impulsivnosti i kao da joj to uliva u žile novu krv, te najjednom svom svojom snagom ogoli pred nama u najboljem izdanju. A samo takva, ogoljena pjesma, ogoljena do kosti stiha, može pokazati sva pjesnikovanja zdvajanja i sve njegove bojazni koje su produkt jednog trajnog sebiokretnosti i trajne pjesnikova afirmacije vlastite intime, koja je, svakom novom knjigom, sve više ogoljena, jer Vuletić svoje življenje *Čovjeka* neprestance ekstrahira u sivilo stiha.

Knjiga *Kad budem velik kao mrav* mnogostruko je osobena pojava u našoj literaturi, kako svojom originalnošću, tako i svježinom, kvalitetom, jer ne sjećamo se da je odavno jedna knjiga poezije dala toliko uistinu zrelih i kvalitetnih pjesama. I neka nam na kraju bude dopušteno da ustvrdimo kako je pojava nove Vuletićeve knjige poezije veliki blagdan poetske misli u našoj literaturi.

DRAGAN KOLUNDŽIJA: »LIRIKA«
»Veselin Masleša«, Sarajevo 1977.

Piše: Dragoljub Jeknić

Od 1957. godine, kada je objavio svoju prvu zbirku pjesama *Zatvorenik u ruži*, poezija Dragana Kolundžije neprestano je putovala gore, da bi danas, u ovoj knjizi izabrane lirike, bila pred čitaocem u svojoj svojoj pjesničkoj bleštavosti i raskoši.

Dok iznova čitamo Kolundžijine pjesme, pada nam napamet zavičaj, ruža, drvo, lice djevojke iz mladosti, čudesno leto kakvih više nema. U svesti nam se stvori slika velikog oka zbilje. Shvatimo da je, pre svega, ova poezija otkidana od duše, od srca, od detinjstva i sna o zavičaju, sna o lepoti, sna i slutnje smrti.

Pjesnikova ruka je bolno drhtava. Mnogi stihovi su pomereni kao vlati vetrom. Mnoge pjesme su tek nagoveštaji, tek zbir asocijacija koje kroz nas idu dalje, oko kojih tvorimo svoju pesmu, onu koju je Kolundžija inicirao, započeo i namerno ostavio nedovršenom, nedopevanom, otvorenom kao život.

U ovoj knjizi našle su mesto pjesme iz svih njegovih dosadašnjih zbirki poezije, kojih je, osim *Zatvorenika u ruži*, bilo šest: *Čuvari svetlosti* (1961), *Zlato i roditelji* (1965), *Koja godina koja zvezda* (1969), *Pogledavo* (1971), *Orah* (1973) i *Tamne vojske* (1975). Pjesme su razvrstane u osam ciklusa bez naslova.

Kao uvodna, izdvojena je pjesma *Leto*, napisana pre dvadeset godina (1957). Polazeći od ove pjesme, noseći je neprestano u svesti, bićemo, dok čitamo ostale pjesme u ovoj knjizi, u situaciji da pratimo polagano ali sigurno razvijanje spoja boja i plamena, okoštavanja jezgra i topljenje blještave ljuštore, izdvajanje senke i sunca, to polagano prelijevanje, posipanje svetlosti.

Optimizam kojim *Leto* gori, egzistencijalni i mladički zanos životom, tamniće postupno i razdragano Kolundžijinu pjesmu, njen neobuzdani nemir, nemir čula, sna i reči, smenjivače racionalno, misaono udubljivanje u stvari koje će dovesti do toga da pri kraju ovog izbora, ali ne samo tamo, čitamo pjesme (korenje pjesme) ljuštore smisaonog, pjesme bez opijenosti čulima i snom, zasićene nekom specifičnom uzaludnošću, žilavim kostima bola.

Ovaj izbor je i praviljen po takvom konceptu, rekao bih konceptu iskustva i saznanja sebe i sveta, pa se u prvim ciklusima nalaze pjesme o zavičaju, zavičajnom bolu, o snu i slutnji zavičaja zapamćenog u najranijem detinjstvu, pjesme iz čistih čulnih utisaka, pjesme/sećanja na rat i detinjstvo, da bi u posljednjim ciklusima prevladale pjesme iz tudine u kojoj se pesnik obreo, pjesme teškog i tamnog sjaaja, s manje pesničkog nereda, disciplinovanije metafore, to jest suzdržanije metafore, pjesme s više gorčine i neizusta.

Kolundžija je sačuvao neposrednost svoga pesničkog iskaza, očistio ga i pročistio, njegov stih je sve odmereniji, ali i ogoljeniji, on se sažima do krajnjih mogućnosti. Od raspevanosti u pesmi *Leto* ili pesmi *Bik*, koja je jedna od najboljih, najlepših u Kolundžijinom pesničkom rukopisu, u najnovijim pjesmama ostalo je malo raspevanosti, jer je pesnik više okrenut stvarnom životu, tesnacima i strujama življenja na zemlji.

Uticao poezije Garsije Lorke, koji je u pesmi *Bik* i nekim drugim pjesmama iz ranog perioda evidentan, od teme do upotrebljenih reči i metafora, u kasnijim pjesmama je iščezao, ali s njim kao da je iz Kolundžijine poezije iščezla i ona čudesna ptica nemira, ptica traganja za čulnim i nemogućim, ptica oćaravanja, isprepletanog leta, neočekivanosti. Umesto nje, u poeziji Dragana Kolundžije uselio se tamni muk, neka gorka sreća što se živi, neodložna potreba da se o životu govori nalkupljenom gorčinom, kao, na primer, u karakterističnoj pesmi *Pismo*.

Sva u krugovima, Kolundžijina poezija se ovim izborom zatvara u onaj najveći: začudnost pred početkom sveta i začudnost i zaleđenost pred slanjem kraja. Kolundžija je toliko varirao nekoliko motiva da je njegova poezija u celini kao vinograd u kome se doživljava leto, dočekuje jesen i zrenje, opadanje lišća, suva i grozna zima, u kome se provodi ceo jedan život, nekada prepun radosti, a sada sve bliži osećanju zebnje i straha.

Kolundžijina poezija je prava niznica zvučnih reči, reči pitomih kao konji. I onda kada miluje dragu, i onda kada govori o smrti, Kolundžija se služi rečima koje prašte, rečima tačnim, rečima maštovitim, rečima/dadiljama, rečima kao kapima krvi, i pomešane tako one tvore pesničku strukturu u talasima, stepenastu pesničku strukturu, s vrhom na dnu i dnom na vrhu. To ne samo da ne smeta, već, naprotiv, postaje odlika modernih pesničkih avventura koje ukrivaju krajnji smisao pjesme, ali ne tako da ne bude doključiv čitaocima koji se ne mire s pojavnostima.

Kolundžijina pesnička avventura ima svoje vlastite posebnosti, ona čuva stečenu ravnotežu intelekta i arhaičnosti, ona se događa u žiži životnih preokupacija, potreba i snova, temelji se na biću, ne izbušuje u prenapetosti i preuzbuđenjima, ona rečima razgoni slojeve poistovećivanja i žilavo se bori za svoj ljudski i pesnički smisao.

NENAD RADANOVIĆ: »TUDINA«
»Veselin Masleša«, Sarajevo 1976.

Piše: Josip Osti

U poslednje vrijeme, naročito poslije objavljenih knjiga poezije *Tjesnac* i *Tudina*, Nenad Radanović, prevashodno pripovjedač po vokaciji, privlači nemalu pažnju poznavalaca literature i književnih kritičara i kao samosvojan, zrelo pesnik.

Tudina, prije svega, potvrđuje da *Tjesnac* nije bila slučajna knjiga. Ako je *Tjesnac* i bio pjesničko iznenađenje, *Tudina* čini evidentnim već konzistentan Radanovićev poetski svijet i ne zanemarljiv pjesnički rezultat. Govoriti o pjesmama iz knjige *Tudina* znači, istodobno, govoriti i o cjelokupnoj Radanovićevoj poeziji, jer one ukazuju na istraživanje u izabranom opredjeljenju i koncentrično se šire iz zajedničkog središta, zadržavajući osnovne osobine vrste.

Polovina knjige *Tudina*, kao i knjige *Tjesnac*, čine pjesme u

